Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Lea Metsla

ISIKSUSE SEOS RISKIKÄITUMISEGA

Uurimistöö

Juhendaja: Uku Vainik

Läbiv pealkiri: Isiksuse seos riskikäitumisega

Tartu 2021

Isiksuse seos riskikäitumisega

Kokkuvõte

Inimestel on väga erinev riskikäitumine. Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli saada uuringuga kinnitus, et uus 100 NP isiksuseküsimustik seostub elusündmustega nagu riskikäitumine. Teine eesmärk oli võrrelda erinevate elusündmuste isiksuseprofiile, näiteks: kas üht riskikäitumist omavad inimesed käituvad sarnaselt teist riskikäitumist omavate inimestega. Uuring viidi läbi veebi teel. Küsimustiku esimene pool koosnes riski- ja tervisekäitumistest ja teise osa moodustasid 100 NP isiksuseküsimustik. Uurimistöö valimis oli kokku 580 vastajat, vanuses 17-79 aastat (M = 38,9). Analüüside tulemusena leidis kinnitust, et 100 NP küsimustik seostub riskikäitumisega. Läbiviidud faktoranalüüs andis kinnitust, et erinevatel riskikäitumistel on sarnaseid jooni ka isiksuse dimensioonides.

Märksõnad: riskikäitumine, suur viisik, 100 NP

Relationship between personality and risk behaviors

Abstract

People have very different risk behaviours. The primary aim, of the given study, was to examine and confirm the correlation between the 100NP questionnaire and life outcomes, for example, risk behaviour. The second objective was to compare the personal profiles of different life outcomes. For instance, whether a person who possesses one risk behaviour character would act similarly to a person who would possess a different risk behaviour. The survey was conducted through an online questionnaire. The first half consisted of risk and health behaviours and the second half comprised of a 100NP personality test. The sample size Included 580 responders, aged 17-79 (M38.9). Factor analysis confirmed that different risk behaviours can even encounter similar traits in the personal dimensions

Keywords:risk behaviour, Big Five, 100 NP

Sissejuhatus

Riskikäitumine on selline käitumine, millega inimene ohustab kas enda või teiste tervist ja elu. Lisaks inimesele endale on sageli kaaskannatajateks ka perekond ja sõbrad, keda need käitumise tagajärjed mõjutavad. Riskikäitumisele on iseloomulik selle kordumine. Üsna sageli on käitumise põhjuseks elamustejanu ja ka teadmatus. (Opiq, 2021) Igapäevaselt kuuleme meedias riskikäitumise tagajärgedest, milleks on kas liiklusõnnetused, tulekahjud või siis alkoholijoobes sooritatud kuriteod. Järjest enam on hakatud rääkima uutest riskikäitumistest, milleks on internetisõltuvus ning selle mõju vaimsele tervisele.

Kuid kõik inimesed ei võta liigset riski ja ei ole ka kõik riskikäitumised korraga ühe inimese puhul esindatud. Inimene võib näiteks harrastada riskantseid spordialasid kuid ei võta riski alkoholijoobes autorooli istumises. Paljudes uuringutes on leitud, et inimese käitumisel on seos tema isiksuseomadustega. Allport on kirjeldanud isiksuseomadust kui inimesele iseloomulikku mõtlemis-, tunnetamis- või käitumismustrit, mis on suhteliselt püsiv ja on sarnastes olukordades ühtlane (Allport, 1961, viidatud Soto, 2019).

Suure Viisiku ehk Viie faktori teooria järgi on isiksusele kõige iseloomulikumad geneetilise tekkega põhilised baastendentsid ehk seadumused, mis suunavad inimtegevust tema kõigis elutegevuse sfäärides ning määratlevad üldise viisi kuidas mingil alal toimitakse. Baastendentside ja keskkonnategurite kokkupuutes kujunevadki välja iseloomulikud kohastumised, mis väljenduvad suhtumistes, oskustes, hoiakutes, mõtlemisviisides, olukordadele reageerimises. Need baastendentsid on neurootilisus (*Neuroticism*), ekstravertsus (*Extraversion*), avatus kogemusele (*Openess to Experience)*, sotsiaalsus (*Agreeableness*), ja meelekindlus (*Conscientiousness*) (Kidron, 2019; Soto, 2019).

Neurootilisus tähendab kalduvust kogeda negatiivseid emotsioone. Neurootilised inimesed on sageli depressiivsed ja ärevad, neil on kalduvus rohkem muretseda. Ekstravertsed inimesed on head suhtlejad, nad on seltsivad ja südamlikud ning nad tunnevad sageli positiivseid emotsioone. Neile on omane ka riskimine, seiklemine, elamustejanu. Sotsiaalsus tähendab usaldatavat ja omakasupüüdmatut suhtumist teistesse inimestesse. Nad on abivalmid ja tagasihoidlikud. Meelekindlus tähendab organiseeritud, eesmärgipärast hoiakut. Neil on kõrge enesedistsipliin ja kohusetunne. Avatus kogemustele tähendab loovust, kogemuste väärtustamist ning huvi uute ideede ja tegevuste vastu. (Gleitman, Gross & Reisberg, 2014)

Suure Viisiku mõõtmed on hierarhiliselt kirjeldatavad. Iga isiksus koosneb paljudest sellele isiksusele eriomastest tahkudest. Igat tahku iseloomustavad kindlad käitumiskalduvused, mis koosnevad spetsiifilisematest käitumisviisidest. (Gleitman, Gross & Reisberg, 2014)

Suure Viisiku isiksuse struktuurist lähtumine on viinud mitmete küsimustike ja hindamisskaalade väljatöötamiseni, mis oleksid heaks käitumiste mõõdikuteks (De Raad ja Perugini, 2002, viidatud Paunonen, 2003). Suure Viisiku isiksusejooned on seotud inimese elusündmustega ehk siis käitumuslike tagajärgedega nagu näiteks füüsilise ja vaimse tervisega (Goodwin & Friedman, 2006) või hariduse, karjääri, eduga, ning ka suhtetega (Damian, Su, Shanahan, Trautwein, & Roberts, 2015; Roberts, Kuncel, Shiner, Caspi, & Goldberg, 2007). Lisaks on mitmed isiksusejooned seotud konkreetsemate käitumuslike tagajärgedega nagu näiteks alkoholi joomine või suitsetamine (Malouff, Thorsteinsson, Rooke, & Schutte, 2007; Malouff, Thorsteinsson & Schutte, 2006), suhtega rahulolu (Malouff, Thorsteinsson, Schutte, Bhullar & Rooke, 2010), vabatahtlikuna tegutsemine (Carlo, Okun, Knight & de Guzman, 2005), spordi tegemine (Seeboth & Mõttus, 2018), kehakaal (Vainik et al., 2019) või siis tänapäeval väga populaarne teema – tööalane edukus (Judge, Rodell, Klinger, Simon & Crawford (2013).

Hiljuti on tehtud ka huvitav uuring Eesti langevarjurite profiilide kohta, mille tulemusena saab öelda, et neil on madalam ärevus, kõrgem ekstravertsus, elamuste janu, avatus uuele kogemusele. Kuigi on nad ka impulsiivsed, siis nende profiil ei mahu sõltuvuskäitumise profiili alla. Neile meeldib riski võtta aga see on teistsugune riski võtmine kui sõltuvuskäitumistega seotud riskid (Ausmees et al., 2021)

Paljude teadlaste, seal hulgas Tartu Ülikooli psühholoogide, viimase aja uuringud toovad esile, et nn. laiade iseloomujoonte kasutamine ei anna nii palju infot kui detailne isiksuse info. (McCrae, 2014; Vainik et al., 2020). Kuigi mõnes valdkonnas jääb detailse mõõdiku ennustus samaks, siis enamus juhtudel annab detailse mõõdiku kasutamine paremad statistilised seosed erinevate elusündmuste puhul. (Elleman et al., 2020)

Tartu Ülikooli ja Edinburghi Ülikooli teadlane René Mõttus on loonud uue ingliskeelse mõõdiku 100 NP, mis mõõdab isiksuseomadusi laiemalt (~200 küsimust ja 100 nüanssi). Võrreldes sealt saadava info detailsusega on 100 NP instrument testi täitja jaoks lühem, vähem aeganõudvam, test on läbiviija jaoks tasuta ja pakub rohkem infot. Selle innovaatilise lähenemise oluliseks osaks on testiküsimuste väga hoolikas valik, pannes eelkõige suurt rõhku

küsimuste kordusmõõtmise usaldusväärsusele ning vältides mitmete samasisulise küsimuste esitamist. (Mõttus et al., In preparation). Samas puuduvad praegu veenvad andmed, et 100 NP instrument suudab seostuda sama mitmekesiste käitumistega kui eelnevad instrumendid, nagu NEO PI-R (Vainik et al., 2020) või Big Five Inventory 2 (Soto, 2019)

Riskikäitumine avaldub erinevates valdkondades ja on väga mitmekesine. Riskikäitumisele on iseloomulik see, et sellega kaasneb oht enda või teiste elule ja tervisele. Näiteks inimene võib kahjustada oma tervist alkoholi, narkootikumide, tubakaga ja ka ebatervisliku toitumisega. Elamuste janu osas saab rääkida ka spordialadest millega kaasneb suur risk. Siin on kindlasti oluline see, kas seda sporti harrastav inimene on võtnud kasutusele vastava spordiala juurde kuuluva riski maandava varustuse nagu näiteks kiivri. Üheks riskikäitumise tüübina saab eristada ka need käitumised, mis ei ole kooskõlas ühiskonnas kokku lepitud reeglitega. Näiteks varastamine, ähvardamine, lõhkumine, kehavigastuste tekitamine. Sellise käitumise juurde liigitub ka liikluses toimuvad riskikäitumised nagu kiiruse ületamine, punase tulega teeületamine, pimedal ajal helkurita liikumine ja loomulikult ka sõitmine purjus olles. Kuna järjest rohkem kasutavad inimesed internetti siis ka siin on tekkinud omad riskikäitumised ja ohud, seal hulgas ohud ka vaimsele tervisele. Näiteks ollakse liigselt sotsiaalmeedias või siis netimängude mängimine on hakanud häirima igapäevaelu tegevusi. Üheks riskikäitumise osaks on ka ebaturvaline seksuaalkäitumine.(Opiq, 2021)

Käesolevas töös on võetud analüüsimise alla järgmised riskikäitumised: spordi harrastamine, millega kaasneb risk kehavigastuste tekkimiseks, liikleja nii jalakäija rollis kui autojuhina, alkoholi ja tubakatoodete tarbimine ning ka auto juhtimine alkoholi tarvitatuna, internetisõltuvuse valdkonnast sotsiaalmeedia ja netimängud, kodune tuleohutus ja kriminaalsed riskikäitumised nagu vandalism, vigastused, vargused, konfliktid, röövid.

Uurimistöö eesmärk on saada uuringuga kinnitus, et kasutatav 100 NP küsimustik seostub elusündmustega nagu riskikäitumine. Teine eesmärk on võrrelda erinevate elusündmuste isiksuseprofiile, näiteks: kas üht riskikäitumist omavad inimesed käituvad sarnaselt teist riskikäitumist omavate inimestega. Käesolev uurimistöö on osa suuremast uurimistööst “Isiksuse seos eluloo sündmustega” Projekti on kaasatud veel psühholoogia magistriõppe eeldusainete programmis õppiv Keiu Nelis, kes keskendub toitumis- ja tervisekäitumisele. Käesoleva töö autor keskendub uurimistöös riskikäitumise analüüsile.

Meetod

Uuringus osalemise kutse levitamine toimus peamiselt sotsiaalmeedia kaudu ja Tartu Ülikooli psühholoogia üliõpilaste ja täiendõppijate seas kasutades kutse levitamiseks Moodle keskkonda. Lisaks kutsus ka juhendaja Uku Vainik ettekannete tegemisel inimesi osalema uuringus. Psühholoogia tudengitel oli võimalik küsimustiku täitmisega saada ainepunkte.

Küsimustiku levitamise aeg: 04.12.2020-25.03.2021, andmete kogumine kuni 08.04.2021 Küsimustiku täitmise keskkond oli *formr*. (Arslan jt 2020)

Enne küsimustiku täitmisele asumist andis osaleja küsimustiku tutvustava teksti lõpus informeeritud nõusoleku uuringus osalemiseks ning alles siis sai osaleja alustada uuringus vastamist. Osalemine oli vabatahtlik ja osaleja sai igal ajahetkel oma nõusolekust loobuda ja küsimustiku pooleli jätta. Küsimustik oli heaks kiidetud Tartu Ülikooli eetika komitee poolt.

Küsimustik koosnes kahest osast. Esimese osa moodustasid üldised taustaküsimused (vanus, sugu, haridustase, jne) ja seejärel riski- ja tervisekäitumised, mille täitmiseks kulus hinnanguliselt ca 15 minutit. Teise osa moodustasid isiksust puudutav 100 NP küsimustik, mille täitmiseks kulus ca 25 minutit.

Analüüsid näitavad, et inglise keelsel 100 NP instrumendil on tugev usaldusväärsus korduvtestis, (r = .75 - .80), NEO PI-3-ga võrreldav enese ja teise raporteeritud isiksuse kokkulangevus (keskmine väite r = .29) ning võimekus ennustada väliseid muutujad, nagu näiteks sportimine, ülekaal, keskkondlikud hoiakud jne. (Henry & Mõttus, 2020)

Riskiküsimused ja nende juurde kuuluvad mõõdikud võeti erinevatest allikatest. Riskiküsimusi oli kokku 39. Enamus vastusevariante olid esitatud valikvastustena Likerti skaalal. Vaba tekstiga küsimusi ei olnud. Uuringus osaleja sai anda tagasisidet uuringu lõpus vaba tekstina.

Riskikäitumise küsimuste koostamisel lähtuti eesmärgist, et oleksid kaetud kõik valitud valdkondade riskikäitumised ja nende ülesehitus uuringus oli vastavate teemade kaupa. Riskikäitumise küsimustest 9 on ise koostatud, mille osas ei leitud sobivaid allikaid. Enamik riskikäitumise küsimusi on võetud erinevatest artiklitest. Liiklusega seotud küsimused on võetud Maanteameti 2019 aasta liikluskäitumise ülevaatest ja ka Tervise Arengu Instituudi liiklusohutuse küsimustikust, seksuaalkäitumise küsimused on võetud ELIKTU küsimustikust, lisaks on kasutatud *Naturalistic Driving Study* riskikäitumise küsimustikku, interneti ja sotsiaalvõrgustiku küsimused on võetud Ulmi Ülikooli poolt tehtud netikäitumise uuringust.

Kriminaalset riskikäitumist puudutavad küsimused on võetud Soto (2019) koostatud küsimustikust. Riskiküsimused ja nende täpsed allikad on ära toodud lisas nr 1.

Kui uuringus osaleja soovis, siis oli tal võimalus saada tagasisidet tema peamiste isiksusejoonte kohta ning talle pakuti ka võimalust osaleda hilisemas korduvuuringus 100 NP küsimustiku osas, selleks pidi ta lisama uuringu keskkonda oma e-kirja aadressi. Lisaks pakuti uuringus osalejatele võimalust osaleda ka tulevastes uuringutes, kui osaleja lisas oma nõusoleku vastavate uuringukutsete saamiseks. Lähtudes isikuandmete kaitse üldmääruse nõuetest hoitakse kogutud e-kirja aadresse muudest andmetest eraldi. Andmeid serveritest alla laadides eemaldatakse nendest e-kirja aadress ja teised isiku tuvastamist võimaldavad osad ning tehnilise lahendusega antakse igale osalejale anonüümne tunnus. Andmeid analüüsitakse ja jagatakse teiste uurijatega ainult anonümiseeritud andmetena, s.t. et andmete järgi ei ole võimalik tuvastada uuringus osaleja isikut. Andmed on vabalt kättesaadavad aadressil https://osf.io/cgxmn/.

Andmete analüüsiks kasutati tarkvara JASP (ver.0.14.0.0).

Kuna 100 NP koosneb mitmekesisemast isiksusejoonte kogumist, siis on eeldus, et täpsus on parem kui see on olnud senistes uuringutes, milles on kasutatud ainult üldisi mõõdikuid. Elusündmuste isiksuseprofiilide võrdlemiseks kasutatakse Vainik jt (2020) välja pakutud metodoloogiat, mis koosneb kahest osast: 1. leitakse korrelatsioonid iga elusündmuse ja viie faktori skoori vahel; 2. korreleeritakse iga fenotüübi korrelatsioonide vektoreid.

Uuringut alustas s.t. andis kinnituse informeeritud nõusolekule 785 osalejat kuid elusündmuste osa täitsid lõpuni 676 osalejat. Kuna paljudel olid jäetud isiksuse küsimustele vastamata siis täielikult sobisid uuringuks 580 osaleja vastused. Isiksuse küsimustiku täitsid kaks korda 374 osalejat ja need vastused on uuringu andmetes keskmistatud.

Uurimistöö valimis kokku oli 580 osalejat, vanuses 19-79 aastat (M = 38.9; SD = 12.4), kellest 88,1% (n=511) on naised ja 11,7% (n=68) mehed ning üks osaleja ei soovinud sugu täpsustada. Kõik uuringus osalejad olid täisealised.

59,1 % vastajatest omavad kõrgharidust (n=343), kesk- ja keskeriharidusega oli 36,4 % (n=211), põhiharidusega 4,5% (n=26). Valimi haridustasemete (kõrgeim lõpetatud haridus) jaotus on toodud tabelis 1

Tabel 1. *Uurimises osalejate haridustasemete jaotus*

Haridustase	Osalejate arv	Esinemise %
Põhiharidus	26	4,5%
Keskharidus	139	24,0%
Keskeriharidus	72	12,4%
Rakenduslik kõrgharidus	82	14,1%
Kõrgharidus	246	42,4%
Teaduskraad	15	2.6%

Uuringu osalejatest 72,9 % (n=423) märkisid, et on hetkel töötavad, 16,4 % (n=95) märkisid, et on üliõpilased.

Uuringus osalejaid oli üle kogu Eesti kõikidest maakondadest, kuid enamus siiski olid Tallinnast ja Harju maakonnast 44,8 % (n=260) ning Tartust ja Tartu maakonnast 31,0% (n=180), ülejäänud Eestist 24,1% (n=140)

Riskikäitumiste analüüsi tulemusena moodustati täpsemad käitumised, mida edasi analüüsida. Selleks kasutati küsimuse sisest grupeerimist vastavalt vastuste arvule. Näiteks maksimaalse autoga sõitmise kiiruse järgi moodustati 3 gruppi vastavalt kiiruse riskiastmele. Osade küsimuste puhul eristati sagedus: näiteks küsimuse „Kas harrastate spordialasid, millega kaasneb suur risk saada kehalisi vigastusi?“ puhul eristatakse seda tüüpi spordialade mitte harrastamine või sage harrastaja, kelle määratluseks oli spordiala harrastamine vähemalt kord nädalas, millele vastavad esitatud vastused 1-3 korda nädalas ja rohkem kui 3 päeval nädalas. Vahepealsed vastusevariandid jäävad uuest riskikäitumisest välja. 4 erineva sotsiaalmeedia kasutamissagedust puudutava küsimuste vastused olid üsna sarnased ja need küsimuste osas võeti keskmine ja määrati uus üldine sotsiaalmeedia kasutamise riskikäitumine. Sama lähenemist kasutati ka sotsiaalmeediat puudutavate vastuste osas ning ka küsimusel autos turvavöö kasutamisest.

Tulemused

Analüüsi järgmise etapina arvutati kõigepealt iga riskikäitumise seos Suure Viisiku baastendentsidega neurootilisus, ekstravertsus, avatus kogemusele, sotsiaalsus ja meelekindlus kasutades selleks programmis JASP korrelatsioonianalüüsi. Saadud tulemuste põhjal jätkati

analüüsi nende riskikäitumistega, mille puhul oli tegu statistiliselt oluliste skooridega. Tabelis nr. 2 on ära toodud riskikäitumiste korrelatsioonid isiksuse baastendentsidega.

Tabel 2. *Riskikäitumiste korrelatsioonid baastendentsidega*

Riskikäitumine	N	E	A	S	M
Suure riskiga spordiala harrastamine_jah/ei	-0.137 *	0.106	0.006	0.029	0.1
Kiivri kasutamine riskiga spordialadel	0.221 *	-0.165 *	-0.012	-0.12	-0.15
Autojuhtimise kogemus	-0.254 *	0.183 *	-0.088	0.012	0.235 *
Autojuhtimise suur kogemus	-0.254 *	0.183 *	-0.088	0.012	0.235 *
Väsinuna autoroolis_jah/ei	0.212	0.006	0.058	-0.21	-0.08
Väsinuna autoroolis	0.081	0.051	0.047	-0.09	-0.05
Kirustrahvide suur arv	-0.058	0.01	-0.015	-0.01	0.043
Sõidukiirus	-0.055	0.156 *	0.17 *	-0.2 *	-0
Sõidukiirus_väga suur	-0.055	0.156 *	0.17 *	-0.2 *	-0
Liilusõnnetuses oslemine	-0.085	0.061	-0.081	-0.09	0.033
Liilusõnnetuses oslemine sageli/ei	-0.085	0.061	-0.081	-0.09	0.033
Turvavöö kasutamine juhiistmel	0.068	-0.036	0.033	0.009	-0.15 *
Turvavöö kasutamine esiistmel	-0.103	0.035	0.06	0.043	0.029
Turvavöö kasutamine tagaistmel	-0.027	0.074	0.052	-0.09	0.018
Turvavöö kasutamine	0.149 *	-0.1	0.04	-0.03	-0.15 *
Helkuri kasutamine	0.158 *	-0.086	0.085	-0.11	-0.2 *
Joobes auto juhtimine	0.054	0.018	0.003	-0.07	-0.06
Mobiili kasutamine sõitjana	-0.018	0.076	-0.06	-0.09	-0.02
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses_jah/ei	0.281 *	0.023	0.098	-0.22 *	-0.14
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses	0.251 *	-0.004	0.063	-0.16 *	-0.17 *
Punase tulega tee ületamine_jah/ei	-0.04	-0.005	0.307 *	0.06	-0.22 *
Punase tulega tee ületamine	-0.035	0.007	0.144 *	-0.02	-0.18 *
Internetis mängimine_aeg	0.213 *	-0.181 *	-0.047	-0.04	-0.13 *
Internetis mängimine_kodutööd	0.201 *	-0.165 *	-0.008	-0.05	-0.19 *
Internetis mängimine_netiväline	0.178 *	-0.166 *	-0.005	-0.06	-0.15 *

Internetis mängimine_eelistus	0.022		-0.049		-0.036		-0.02		-0.06	
Internetis mängimine_kokku	0.195	*	-0.178	*	-0.034		-0.05		-0.17	*
Sotsiaalvõrgustikus_aeg	0.364	*	-0.15	*	0.038		-0.1		-0.2	*
Sotsiaalvõrgustikus_kodutööd	0.36	*	-0.182	*	0.033		-0.12	*	-0.3	*
Sotsiaalvõrgustikus_netiväline	0.297	*	-0.108	*	-0.039		-0.14	*	-0.19	*
Sotsiaalvõrgustikus_eelistus	0.322	*	-0.229	*	-0.043		-0.17	*	-0.16	*
Sotsiaalvõrgustikus_kokku	0.43	*	-0.213	*	0		-0.17	*	-0.27	*
Aususe enesehinnang	0.148	*	-0.19	*	-0.132	*	-0.09		-0.2	*
Piletita sõit_jah/ei	0.066		-0.028		0.057		-0.06		-0.16	*
Piletita sõit	0.109	*	-0.056		0.111	*	-0.06		-0.24	*
Vargus alla 200€_jah/ei	0.093		-0.045		-0.047		-0.22	*	-0.17	*
Vargus alla 200€	0.103		-0.074		-0.034		-0.23	*	-0.22	*
Vargus üle 200€_jah/ei	-0.008		-0.012		0		-0		-0.03	
Ähvardamine	-0.019		0.055		0		-0.22	*	-0.01	
Kehavigastuste tekitamine	0.017		0.027		0.09		-0.17	*	-0.01	
Kallaletungis osalemine	0.024		0.024		0.025		-0.14	*	-0.01	
Röövimises osalemine	0		-0.042		-0.016		-0.06		0.005	
Vandalismis osalemine	0.073		-0.043		0.077		-0.07		-0.11	*
Konfliktid	0.171	*	0.018		0.024		-0.23	*	-0.06	
Konfliktid_suured	0.233	*	-0.011		0.045		-0.29	*	-0.11	
Alkoholi tarbimine	0		0.092		0.099		-0.02		-0.09	
Alkoholi tarbimine_iganädalane	0.032		0		0.086		-0.06		-0.04	
Tubakatoodete tarbimine_jah/ei	-0.044		0.118	*	0.105		-0.1		-0.03	
Tubakatoodete tarbimine	-0.057		0.071		0.119		0.056		-0.02	
Kodune tuleohutus	0.083		-0.077		-0.006		-0.05		-0.03	
Kodune tuleohutus_jah/ei	0.067		-0.161	*	-0.077		-0.02		-0.07	
Seksuaalvahekord juhupartneriga	0.051		-0.026		0.03		-0.02		-0.14	*
Kondoomi kasutamine juhupartneriga	0.054		-0.096		-0.056		0.119		-0.14	
Kondoomi kasutamine juhupartneriga_jah/ei	0.111		-0.18		-0.118		0.204		-0.15	

N – neurootilisus, E – ekstravertsus, A – avatus kogemustele, S – sotsiaalsus, M – meelekindlus * p < .01 . Valepositiivsete korrelatsioonide vältimiseks kasutati olulisusnivood p < 0.01

Statistiliselt olulise tunnusega seoseid Suure Viisiku baastendentsidega olid 36 riskikäitumisel järgnevalt: neurootilisuse puhul 21, ekstravertsusel 17, avatuse puhul 6, sotsiaalsusel 15, meelekindlusel 24.

Olulised korrelatsioonid: positiivne korrelatsioon on käitumisel Sotsiaalvõrgustik kokku ja neurootilisusel (r=0.43), Punase tulega teeületamine (jah/ei kitsendus) ja avatus kogemusele on positiivne korrelatsioon (r=0.307), käitumisel sotsiaalvõrgustik segab kodutöid ja meelekindlusel on negatiivne korrelatsioon (r=-0.3)

Analüüsi järgmise etapina võeti tabelist ainult need 36 riskikäitumist, millel vähemalt ühe isiksusejoone statistiline olulisus vastas tasemele * p < .01.

Seejärel vähendati riskikäitumiste arvu järgneval põhimõttel: kui ühte tüüpi riskikäitumised olid mõõtmisel Suure Viisiku baastendentsides sarnased siis jäeti neist alles üks riskikäitumine. Vähendamise tulemusena jäi alles 25 riskikäitumist.

Viidi läbi uuriv faktoranalüüs. Paralleelanalüüs näitas faktorite arvuks 3. Faktoranalüüsi viidi läbi *Minimum residual* meetodil, pööramisega *Oblique promax.* Tabelis 3 ei näidata faktorkaale, mis on väiksemad kui 0,4 , sest need ei seostu faktoritega piisavalt tugevalt.

Tabel 3. *Faktorkaalud*

	Konfliktne 1	**Konfliktne 2**	**Jalakäija**	**Omapära**
Sõidukiirus		0.973		0.011
Helkuri kasutamine	0.808		0.416	0.021
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses_jah/ei	0.971			0
Punase tulega tee ületamine			0.98	0.002
Piletita sõit_jah/ei	0.619		0.617	0.003
Vargus alla 200€_jah/ei	0.976			0.021
Ähvardamine		0.812		0.001
Konfliktid	0.975			0.002
Tubakatoodete tarbimine_jah/ei		0.968		0.009

Tabelis 4 on ära toodud faktorite juues olevate riskikäitumiste seos isiksusejoontega. Tegu on vähendatud kujul Tabeliga 2.

Tabel 4. *Faktorkaalud ja riskikäitumiste seos baastendentsidesse*

Riskikäitumine	**N**	**E**	**A**	**S**	**M**
Konfliktne 1					
Helkuri kasutamine	0.158 *	-0.086	0.085	-0.107	-0.196 *
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses_jah/ei	0.281 *	0.023	0.098	-0.221 *	-0.143
Vargus alla 200€_jah/ei	0.093	-0.045	-0.047	-0.224 *	-0.174 *
Konfliktid	0.171 *	0.018	0.024	-0.225 *	-0.059
Piletita sõit_jah/ei	0.066	-0.028	0.057	-0.063	-0.158 *
Konfliktne 2					
Sõidukiirus	-0.055	0.156 *	0.17 *	-0.198 *	-0.003
Ähvardamine	-0.019	0.055	0.0	-0.217 *	-0.009
Tubakatoodete tarbimine_jah/ei	-0.044	0.118 *	0.105	-0.101	-0.026
Jalakäija					
Helkuri kasutamine	0.158 *	-0.086	0.085	-0.107	-0.196 *
Punase tulega tee ületamine	-0.035	0.007	0.144 *	-0.024	-0.18 *
Piletita sõit_jah/ei	0.066	-0.028	0.057	-0.063	-0.158 *

* $p < .01$

N – neurootilisus, E – ekstravertsus, A – avatus kogemustele, S – sotsiaalsus, M – meelekindlus

Tabeli 4 järgi on esimesse faktori „Konfliktne 1“ juurde liigituval riskikäitumisel positiivne seos neurootilisusega, negatiivne seos sotsiaalsusega ja meelekindlusega. Teise faktori „Konfliktne 2“ puhul on iseloomulk positiivne seos ekstravertsuse ja avatusega kogemusele ning negatiivne seos sotsiaalsusega. Kolmanda faktori „Jalakäija“ puhul saab välja tuua negatiivse seose meelekindlusega ja positiivse seose avatuse kogemusele.

Tabelis 5 on ära toodud faktorite vahelised korrelatsioonid. Faktorite korrelatsioonist nähtub, et faktorite vahelised korrelatsioonid on erisuunalised. “Konfliktne 1” ja “Konfliktne 2” faktorid on negatiivses keskmises korrelatsioonis (r=-0.321). „Konfliktne 1“ ja „Jalakäija“ on tugevas positiivses korrelatsioonis (r=0.55); “Konfliktne 2” ja “Jalakäija” on tugevas

negatiivses korrelatsioonis (r=-0.595). “Konfliktne 1” ja “Jalakäija” on sarnased, “Konfliktne 2” eristub nendest.

Tabel 5 *Faktorite vaheline korrelatsioon*

	Konfliktne 1	**Konfliktne 2**	**Jalakäija**
Konfliktne 1	1	-0.321	0.55
Konfliktne 2	-0.321	1	-0.595
Jalakäija	0.55	-0.595	1

Faktorite ja riskikäitumiste vahelisi seoseid on näha joonisel 1. Ringid täistavad faktoreid vastavalt RC1 on „Konfliktne 1“, RC2 on „Konfliktne 2“ ja RC3 on „Jalakäija“. Ristkülikute sees on vastava faktori uurde kuuluvad riskikäitumised. Rohelise värviga on tähistatud positiivseid korrelatsioone ja punase värviga negatiivsed korrelatsioone. Joone paksus tähistab vastava korrelatsiooni tugevust.

Joonis 1. *Faktorite ja riskikäitumiste vahelised seosed*

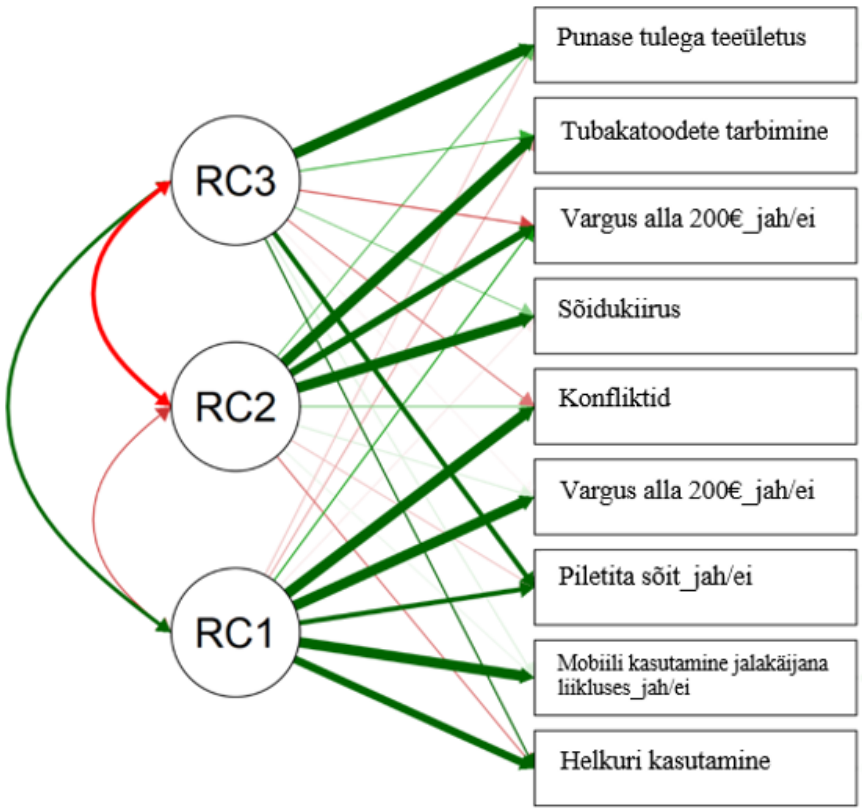

Arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli saada läbiviidava uuringuga kinnitus, et kasutatav 100 NP küsimustik seostub elusündmustega nagu riskikäitumine. Selleks viidi interneti teel läbi riski- ja tervisekäitumist puudutav uurimus. Saadud vastuste osas arvutati kõigepealt kõigi riskikäitumiste ja Suure Viisiku baastendentside vahel korrelatsioonid, et selgitada välja statistiliselt olulised seosed. Leiti, et statistiliselt olulisi seoseid isiksusega oli 36 käitumisel. Ka oli statistiliselt olulisi seoseid kõigi Suure Viisiku seadumuste lõikes. Seega leidis kinnitust, et NP100 küsimustik seostub riskikäitumisega.

Teine eesmärk oli võrrelda erinevate elusündmuste isiksuseprofiile, näiteks: kas üht riskikäitumist omavad inimesed käituvad sarnaselt teist riskikäitumist omavate inimestega. Selleks viidi läbi faktoranalüüs, mille tulemusena eristus 3 faktorit.

„Konfliktne 1“ juurde liigituval riskikäitumistele on iseloomulik positiivne seos neurootilisusega seega siit järeldub sarnaselt Sotole (2019), et neil on suurem kalduvus ärevuseks ning nende impulsside kontroll on pingelistes olukordades madalam. Negatiivne seos sotsiaalsusega tähendab, et tegemist on pigem enesekesksete inimestega ning negatiivne seos meelekindlusega viitab sellele, et neil on probleeme kohusetundega ja võib ka esineda probleeme oma impulsside kontrollimisel. (Soto, 2019)

Teise faktori „Konfliktne 2“ puhul on iseloomulik nõrk seos neurootilisusega ja positiivne seos ekstravertsuse ja avatusega kogemustele. Kuid nagu „Konfliktne 1“ puhul on ka siin iseloomulik negatiivne seos sotsiaalsusega. Siin on inimesed, kellele on iseloomulik elamustejanu ja nad on aktiivsed. Kuid samas on nad ka enesekesksed ning neil esineb probleeme distsipliiniga ja impulsside kontrolliga (Soto, 2019)

Kolmas faktor nimega „Jalakäijad“ puhul saab välja tuua negatiivse seose meelekindlusega, mis tähendab, et neil on probleeme kohusetundega ja ka on probleemile kontrollida oma impulsse. Võimalik positiivne seos avatus kogemusele viitab uudishimule ja heale kujutlusvõimele (Soto, 2019)

Läbiviidud faktoranalüüs andis kinnitust, et erinevatel riskikäitumistel on sarnaseid jooni ka isiksuse dimensioonides.

Uuringu piirangud ja edasised uurimissuunad.

Antud töö piirdus riskikäitumiste võrdlemisel ainult Suure Viisikuga, sest töö analüüsiks kasutatav tarkvara JASP ei võimaldanud teha detailsemat analüüsi ja teha võrdlust nüansside ja riskikäitumise vahel. Edasise uurimissuunana peaks tegema ka detailse analüüsi.

Kuigi küsitlus oli anonüümne siis võib eeldada, et tõenäoliselt oli ka vastamisel mõju sotsiaalsel soovitatusel, sest osad küsimused olid vastaja jaoks ebamugavad – näiteks kriminaalset riskikäitumist puudutavad küsimused.

Ühe piiranguna saab kindlasti välja tuua mittevastajavea (*non-response bias*). Seda võib näha ka statistikast, et 785 osalejat andsid informeeritud nõusoleku aga millegipärast ei lõpetanud küsimustikku. Mugavusvalimiga ei ole võimalik kätte saada ka piisavat variatiivsust riskikäitumist sisaldavale uuringule.

Puudu olid osad riskikäitumised nagu narkootiliste ainete tarvitamist puudutavad riskikäitumised, sest puudus piisav kompetents antud valdkonnast, et mõõta just riskikäitumist ja see tõttu otsustati need välja jätta.

Kuna alkoholitarbimist puudutav küsimus hõlmas ainult tarbimise sagedust aga mitte koguseid, siis see ei anna täit ülevaadet antud riskikäitumisest.

Tagasiside põhjal võiks edaspidi täiendada mitmeid küsimusi, et saada kvaliteetsem tulemus. Näiteks soovitati lisada liikluskäitumise juurde auto kasutamise sageduse. Küsimus tööaegade osas tõi mitu tagasisidet, et tänapäeval on palju mitteklassikalisi töötamise viise, mis erinesid pakutud vastusevariantidest.

Ühiskonna arenedes võib tekkida uusi suundi riskikäitumises. Näiteks netisõltuvus on olnud viimase ajal rohkem fookuses ja samas võib mõni teine riskikäitumine aja jooksul hoopis väheneda.

Tänuavaldused

Uurimustöö autor soovib tänada käesoleva uurimistöö juhendajat Uku Vainik, Ph.D, Tartu Ülikooli Psühholoogia instituudist, tänu kelle mitmetest huvitavatest artiklitest ja asjatundlikest nõuannetest oli suur abi käesoleva uurimistöö valmimisel. Lisaks soovin tänada ka projekti kaasatud psühholoogia magistriõppe eeldusainete programmis õppivat Keiu Nelist, kes andis olulise panuse küsimustiku vormistamisel keskkonda *formr*. Uurimistöö autor tänab ka Dmitri Rozgonjuki ja Mariliis Vahti, kes andsid oma panuse uurimistöö riskikäitumise küsimuste osas.

Kasutatud kirjanduse loetelu

Arslan, R. C., Walther, M. P., & Tata, C. S. (2020). formr: A study framework allowing for automated feedback generation and complex longitudinal experience-sampling studies using R. Behavior Research Methods, 52, 376–387. https://doi.org/10.3758/s13428-019-01236-y

Ausmees, L., Allik, J., Esko, T, Nikopensius, T., Realo, A., Sikka, T. T., Talts, M., & Vainik, U. (2021) Taking Risks to Feel Excitement: Detailed Personality Profile and Genetic Associations

Carlo, G., Okun, M. A., Knight, G. P., & de Guzman, M. R. T. (2005). The interplay of traits and motives on volunteering: Agreeableness, extraversion and prosocial value motivation. *Personality and Individual Differences*, 38, 1293–1305. https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.08.012

Damian, R. I., Su, R., Shanahan, M., Trautwein, U., & Roberts, B. W. (2015). Can personality traits and intelligence compensate for background disadvantage? Predicting status attainment in adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology,* 109, 473–489. https://doi.org/10.1037/pspp0000024

Elleman, L. G., McDougald, S. K., Condon, D. M., & Revelle, W. (2020). That takes the BISCUIT: A comparative study of predictive accuracy and parsimony of four statistical learning techniques in personality data, with data missingness conditions. https://doi.org/10.31234/osf.io/tuqap

Gleitman, H., Gross, J., & Reisberg, D. (2014) *Psühholoogia. Isiksus.* (lk 700-750) Kirjastus Hermes

Goodwin, R. D., & Friedman, H. S. (2006). Health status and the five-factor personality traits in a nationally representative sample. *Journal of Health Psychology*, 11, 643–654. https://doi.org/ 10.1177/1359105306066610

Henry, S., & Mõttus, R. (2020). Traits and Adaptations: A Theoretical Examination and New Empirical Evidence. *European Journal of Personality*, 34, 265-284 https://doi.org/10.1002/per.2248

Judge, T. A., Rodell, J. B., Klinger, R. L., Simon, L. S., & Crawford, E. R. (2013). Hierarchical representations of the five-factor model of personality in predicting job performance: Integrating three organizing frameworks with two theoretical perspectives. *The Journal of Applied Psychology*, 98(6), 875–925. https://doi.org/10.1037/a0033901

Kidron, A. (2019) *Isiksus ja iseloom*. Kirjastus Mondo

Malouff, J. M., Thorsteinsson, E. B., Rooke, S. E., & Schutte, N. S. (2007). Alcohol involvement and the five-factor model of personality: A meta-analysis. *Journal of Drug Education*, 37, 277–294. https://doi.org/10.2190/DE.37.3.d.

Malouff, J. M., Thorsteinsson, E. B., & Schutte, N. S. (2006). The five-factor model of personality and smoking: A meta-analysis. *Journal of Drug Education*, 36, 47 –58. https://doi.org/10.2190/ 9EP8-17P8-EKG7-66AD.

McCrae, R. R. (2014). A More Nuanced View of Reliability Specificity in the Trait Hierarchy. *Personality and Social Psychology Review*. https://doi.org/10.1177/1088868314541857

Mõttus, R., Condon, D., Wood, D., & Henry, S. (In preparation). Towards more comprehensive personality measurement. *European Journal of Psychological Assessment.*

Opiq, 2021 *Riskikäitumine – mis see on*? Vaadatud 25.03.2021 www.opiq.ee

Paunonen, S.V. (2003) Big Five Factors of Personality and Replicated Predictions of Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 84(2), Feb, 2003. pp. 411-424. http://dx.doi.org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1037/0022-3514.84.2.411

Roberts, B. W., Kuncel, N. R., Shiner, R., Caspi, A., & Goldberg, L. R. (2007). The power of personality: The comparative validity of personality traits, socioeconomic status, and cognitive ability for predicting important life outcomes. *Perspectives on Psychological Science*, 2, 313–345. https://doi.org/10.1111/j.17456916.2007.00047.

Seeboth, A., & Mõttus, R. (2018). Successful Explanations Start with Accurate Descriptions: Questionnaire Items as Personality Markers for More Accurate Predictions. *European Journal of Personality*, 32(3), 186–201. https://doi.org/10.1002/per.2147

Soto, C. J. (2019). How Replicable Are Links Between Personality Traits and Consequential Life Outcomes? The Life Outcomes of Personality Replication Project. *Psychological Science*, 30(5), 711–727. https://doi.org/10.1177/0956797619831612

Vainik, U., Dagher, A., Realo, A., Colodro Conde, L., Mortensen, E. L., Jang, K., Juko, A., Kandler, C., Sørensen, T. I. A., & Mõttus, R. (2019). Personality-obesity associations are driven by narrow traits: A meta-analysis. *Obesity Reviews*, 20(8), 1121–1131. https://doi.org/10.1111/obr.12856

Vainik, U., Misic, B., Zeighami, Y., Michaud, A., Mõttus, R., & Dagher, A. (2020). Obesity has limited behavioural overlap with addiction and psychiatric phenotypes. *Nature Human Behaviour*, 4(1), 27–35. https://doi.org/10.1038/s41562-019-0752-x

Lisa 1 Riskiküsimused ja nende allikad

Küsimus	Vastusevariandid	Allikas
Kas harrastate spordialasid, millega kaasneb suur risk saada kehalisi vigastusi? (motosport, veemotosport, poks, kiirlaskumine, mäesuusatamine, kahevõitlus jne)	Mitte kunagi Vähem kui ühel päeval kuus 1-3 päeval kuus 1-3 päeval nädalas Rohkem kui 3 päeval nädalas	-
Kas kannate kiivrit ratta-, rulluisu- või rullsuusasporti tehes?	Mitte kunagi Harva Mõnikord Sageli Väga sageli Ei harrasta nimetatud spordialasid	-
Kui kaua on Teil olnud juhiload?	Kirjutage aastate arv kui kaua Teil on olnud juhiload. Kui lube ei ole, siis märkige 0	Behavior Report Form
Mitu trahvi olete saanud kiiruse ületamise eest viimase 12 kuu jooksul?	Kirjutage trahvide arv	-
Kui kiiresti olete Te maksimaalselt sõitnud Eesti avalikel teedel?	Kirjutage number km/h	-
Kui paljudes liiklusõnnetustes olete osalenud (seal hulgas jalakäijana)?	Kirjutage liiklusõnnetuste arv	-
Kas olete juhtinud autot väga väsinuna?	Mitte kunagi Harva Mõnikord Sageli Väga sageli Ei juhi autot	https://www.nap.edu/read/22362/chapter/14#137
Kas kasutate autos turvavööd kui juhite autot?	Üldiselt alati Vahete-vahel Mitte kunagi	Based on https://www.mnt.ee/et/ametist/liiklusaasta-2019/liiklusaasta-ulevaade-2019/liikluses-kaitumise-ulevaade-2019
	Üldiselt alati Vahete-vahel	Based on https://www.mnt.ee/et/ametist/lii

Kas kasutate autos turvavööd kui olete kaassõitja esiistmel?	Mitte kunagi Ei istu kunagi kaassõitjana esiistmel Üldiselt alati	klusaasta-2019/liiklusaasta-ulevaade-2019/liikluses-kaitumise-ulevaade-2019
Kas kasutate autos turvavööd kui olete kaassõitja tagaistmel?	Vahete-vahel Mitte kunagi Ei istu kunagi tagaistmel Üldiselt alati	Based on https://www.mnt.ee/et/ametist/liiklusaasta-2019/liiklusaasta-ulevaade-2019/liikluses-kaitumise-ulevaade-2019
Kas Te kasutate pimedal ajal valgustamata tänavatel/teedel liikudes helkurit?	Vahete-vahel Mitte kunagi Ei liigu kunagi pimedal ajal teedel ja tänavatel	Based on TAI liiklusohutuse küsimustik
Kas Te olete viimase 12 kuu jooksul juhtinud autot vahetult pärast alkoholi tarvitamist?	Jah, ühel korral Jah, korduvalt Ei	https://osf.io/9nzxa/ & Based on TAI liiklusohutuse küsimustik
Kas Te olete viimase 12 kuu jooksul autot juhtides kasutanud telefoni ilma käsi vabaks jätva vahendita või lihtsalt hoidnud käes?	Jah Ei	Base on TAI liiklusohutuse küsimustik
Kas teed ületades kasutate aktiivselt nutitelefoni/mobiiltelefoni? *See tähendab telefoni näppudega katsumist või ekraani vaatamist*	Mitte kunagi Harva Mõnikord Sageli Väga sageli	Base on TAI liiklusohutuse küsimustik
Kas jalakäijana ületate teed punase tulega?	Mitte kunagi Harva Mõnikord Sageli Väga sageli	-
Kui sageli Te leiate, et veedate Internetis mängude mängimisel rohkem aega, kui kavatsesite?	Mitte kunagi Harva Mõnikord Sageli Väga sageli	https://doi.org/10.3389/fpsyt.2017.00213
Kui sageli Te jätate majapidamistööd tegemata/ hooletusse, et veeta rohkem aega Internetis mänge mängides?	Mitte kunagi Harva Mõnikord Sageli Väga sageli Mitte kunagi	https://doi.org/10.3389/fpsyt.2017.00213

Kui sageli Te mõtlete Internetis mängude mängimise peale, ise mitte Internetis olles	Harva Mõnikord Sageli Väga sageli Mitte kunagi	https://doi.org/10.3389/fpsyt.2017.00213
Kui sageli Te valite Internetis mängude mängimise selle asemel, et minna teistega välja?	Harva Mõnikord Sageli Väga sageli Mitte kunagi	https://doi.org/10.3389/fpsyt.2017.00213
Kui sageli Te leiate, et veedate Interneti sotsiaalvõrgustikes rohkem aega kui kavatsesite?	Harva Mõnikord Sageli Väga sageli Mitte kunagi	https://doi.org/10.3389/fpsyt.2017.00213
Kui sageli Te jätate majapidamistööd tegemata/ hooletusse, et veeta rohkem aega Interneti sotsiaalvõrgustikes?	Harva Mõnikord Sageli Väga sageli Mitte kunagi	https://doi.org/10.3389/fpsyt.2017.00213
Kui sageli Te mõtlete Interneti sotsiaalvõrgustike kasutamise peale, ise mitte Internetis olles?	Harva Mõnikord Sageli Väga sageli Mitte kunagi	https://doi.org/10.3389/fpsyt.2017.00213
Kui sageli Te eelistate veeta rohkem aega Interneti suhtlusvõrgustikes, selle asemel minna koos teistega välja?	Harva Mõnikord Sageli Väga sageli Äärmiselt ebaaus Väga ebaaus Mõõdukalt ebaaus Mõnevõrra ebaaus	https://doi.org/10.3389/fpsyt.2017.00213
Kui ausaks ennast peate võrreldes oma sõpradega / lähima tutvusringiga?	Keskmine Mõneti aus Mõõdukalt aus Väga aus Äärmiselt aus	Behavior Report Form
Kas olete ühistranspordis teadlikult piletita sõitnud?	Mitte kunagi Harva Mõnikord Sageli Väga sageli	-

Kas olete oma elus kunagi midagi varastanud või osalenud varguses, mille väärtus on väiksem kui 200 eurot?	Mitte kunagi Üks või kaks korda Mõned korrad Palju kordi	https://osf.io/vdb6w/
Kas olete oma elus kunagi midagi varastanud või osalenud varguses, mille väärtus on 200 eurot või rohkem?	Mitte kunagi Üks või kaks korda Mõned korrad Palju kordi	https://osf.io/vdb6w/
Võrreldes teiste Teie vanuses olevate inimestega, kui palju on Teil olnud konflikte tööl või koolis viimase 3 aasta jooksul?	Ei ole olnud probleeme Mõned väiksemad probleemid Keskmiselt probleeme Suured probleemid Väga suured probleemid	https://osf.io/vdb6w/
Kas olete kunagi kedagi ahistanud, ähvardanud või väljapressinud?	Ei Jah	http://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?filename=0&article=1021&context=criminaljusticefacpub&type=additional
Kas olete kunagi kellelegi tekitanud kehavigastusi?	Ei Jah	http://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?filename=0&article=1021&context=criminaljusticefacpub&type=additional
Kas olete oma elus kunagi osalenud kallaletungis?	Ei Jah	https://osf.io/vdb6w/
Kas olete oma elus kunagi osalenud röövimises?	Ei Jah	https://osf.io/vdb6w/
Kas olete oma elus kunagi osalenud vandalismis?	Ei Jah	https://osf.io/vdb6w/
Kas ja kui palju Te tarbite alkoholi?	4 või enamal korral nädalas 2-3 korral nädalas 2-4 korral kuus Korra kuus Mõned korrad aastas Vähem kui kord aastas Ei tarbi alkoholi	Behavior Report Form

Kas olete kunagi tarbinud tubakatooteid, s.t. rohkem kui ainult 1-2 korda proovinud?	Ei Jah	Behavior Report Form
Kas ja kui palju Te praegu tarbite tubakatooteid?	4 või enamal korral nädalas 2-3 korral nädalas 2-4 korral kuus Korra kuus Mõned korrad aastas Vähem kui kord aastas Ei tarbi tubakatooteid	-
Kas Teil on kodus olemas tuleohutuseks vajalikud vahendid? Valige üks või mitu	Jah, suitsuandur Jah, vingugaasiandur Jah, tulekustuti Jah, tuletekk Ei ole	-
Kas olete viimase 12 kuu jooksul olnud seksuaalvahekorras juhupartneriga	Ei Jah	ELIKTU seksuaalkäitumise küsimustik. http://www.ecpbhs.ee/
Kui sageli oli kondoom kasutuses viimase 12 kuu jooksul, kui olite seksuaalvahekorras juhupartneriga	Mitte kunagi Harva Enamasti Iga kord	ELIKTU seksuaalkäitumise küsimustik. http://www.ecpbhs.ee/

Lisa 2 elusündmuste vaheline korrelatsioonitabel

Muutuja	**Suure riskiga spordiala harrastamine_jah/ei**	**Kiivri kasutamine riskiga spordialadel**	**Autojuhtimise kogemus**	**Sõidukiirus**	**Turvavöö kasutamine**
Suure riskiga spordiala harrastamine_jah/ei	—				
Kiivri kasutamine riskiga spordialadel	-0.978	—			
Autojuhtimise kogemus	0.963	-0.922	—		
Sõidukiirus	0.291	-0.137	0.189	—	
Turvavöö kasutamine	-0.966	0.94	-0.995	-0.126	—
Helkuri kasutamine	-0.869	0.892	-0.927	0.18	0.953
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses_jah/ei	-0.728	0.832	-0.71	0.396	0.774
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses	-0.809	0.881	-0.799	0.273	0.855
Punase tulega tee ületamine_jah/ei	-0.204	0.148	-0.459	0.351	0.437
Punase tulega tee ületamine	-0.23	0.202	-0.472	0.479	0.475
Internetis mängimine_kokku	-0.999	0.971	-0.956	-0.33	0.957
Sotsiaalvõrgustikus_kokku	-0.974	0.993	-0.927	-0.111	0.952
Aususe enesehinnang	-0.97	0.937	-0.89	-0.415	0.898
Piletita sõit_jah/ei	-0.734	0.74	-0.848	0.289	0.877
Piletita sõit	-0.752	0.736	-0.88	0.21	0.896
Vargus alla 200€_jah/ei	-0.683	0.791	-0.648	0.397	0.72
Vargus alla 200€	-0.757	0.841	-0.752	0.345	0.814
Ähvardamine	0.127	0.073	0.163	0.864	-0.076
Kehavigastuste tekitamine	-0.098	0.277	-0.134	0.886	0.199
Vandalismis osalemine	-0.761	0.799	-0.857	0.342	0.883
Konfliktid	-0.569	0.719	-0.5	0.487	0.576
Konfliktid_suured	-0.647	0.782	-0.593	0.448	0.663
Tubakatoodete tarbimine_jah/ei	0.331	-0.205	0.198	0.978	-0.137
Kodune tuleohutus_jah/ei	-0.879	0.815	-0.779	-0.664	0.749
Seksuaalvahekord juhupartneriga	-0.754	0.707	-0.874	0.071	0.889

Muutuja	Helkuri kasutamine	Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses_jah/ei	Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses	Punase tulega tee ületamine_jah/ei	Punase tulega tee ületamine
Suure riskiga spordiala harrastamine_jah/ei					
Kiivri kasutamine riskiga spordialadel					
Autojuhtimise kogemus					
Sõidukiirus					
Turvavöö kasutamine					
Helkuri kasutamine	—				
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses_jah/ei	0.892	—			
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses	0.935	0.986	—		
Punase tulega tee ületamine_jah/ei	0.534	0.235	0.278	—	
Punase tulega tee ületamine	0.613	0.393	0.426	0.968	—
Internetis mängimine_kokku	0.849	0.705	0.79	0.179	0.202
Sotsiaalvõrgustikus_kokku	0.912	0.858	0.914	0.174	0.25
Aususe enesehinnang	0.767	0.667	0.76	0.025	0.072
Piletita sõit_jah/ei	0.959	0.83	0.88	0.684	0.783
Piletita sõit	0.952	0.768	0.831	0.733	0.803
Vargus alla 200€_jah/ei	0.841	0.99	0.975	0.154	0.337
Vargus alla 200€	0.917	0.992	0.997	0.282	0.443
Ähvardamine	0.193	0.563	0.425	-0.083	0.094
Kehavigastuste tekitamine	0.467	0.69	0.569	0.261	0.384
Vandalismis osalemine	0.978	0.872	0.893	0.646	0.719
Konfliktid	0.725	0.955	0.898	0.01	0.185
Konfliktid_suured	0.798	0.979	0.936	0.092	0.252
Tubakatoodete tarbimine_jah/ei	0.164	0.343	0.241	0.436	0.572
Kodune tuleohutus_jah/ei	0.539	0.361	0.455	-0.088	-0.148
Seksuaalvahekord juhupartneriga	0.904	0.698	0.789	0.686	0.762

Muutuja	**Internetis mängimine _kokku**	**Sotsiaalvõrgustikus_kokku**	**Aususe enesehinnang**	**Piletita sõit_jah/ei**	**Piletita sõit**
Suure riskiga spordiala harrastamine_jah/ei					
Kiivri kasutamine riskiga spordialadel					
Autojuhtimise kogemus					
Sõidukiirus					
Turvavöö kasutamine					
Helkuri kasutamine					
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses_jah/ei					
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses					
Punase tulega tee ületamine_jah/ei					
Punase tulega tee ületamine					
Internetis mängimine_kokku	—				
Sotsiaalvõrgustikus_kokku	0.968	—			
Aususe enesehinnang	0.977	0.945	—		
Piletita sõit_jah/ei	0.712	0.786	0.632	—	
Piletita sõit	0.731	0.776	0.641	0.992	—
Vargus alla 200€_jah/ei	0.663	0.828	0.652	0.791	0.717
Vargus alla 200€	0.737	0.877	0.707	0.875	0.818
Ähvardamine	-0.157	0.09	-0.178	0.195	0.082
Kehavigastuste tekitamine	0.058	0.276	-0.045	0.455	0.377
Vandalismis osalemine	0.734	0.816	0.621	0.963	0.955
Konfliktid	0.546	0.735	0.526	0.635	0.549
Konfliktid_suured	0.623	0.796	0.589	0.706	0.631
Tubakatoodete tarbimine_jah/ei	-0.367	-0.16	-0.44	0.324	0.25
Kodune tuleohutus_jah/ei	0.894	0.777	0.894	0.339	0.389
Seksuaalvahekord juhupartneriga	0.742	0.761	0.686	0.964	0.977

Muutuja	**Vargus alla 200€_jah/ei**	**Vargus alla 200€**	**Ähvardamine**	**Kehavigastuste tekitamine**	**Vandalismis osalemine**
Suure riskiga spordiala harrastamine_jah/ei					
Kiivri kasutamine riskiga spordialadel					
Autojuhtimise kogemus					
Sõidukiirus					
Turvavöö kasutamine					
Helkuri kasutamine					
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses_jah/ei					
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses					
Punase tulega tee ületamine_jah/ei					
Punase tulega tee ületamine					
Internetis mängimine_kokku					
Sotsiaalvõrgustikus_kokku					
Aususe enesehinnang					
Piletita sõit_jah/ei					
Piletita sõit					
Vargus alla 200€_jah/ei	—				
Vargus alla 200€	0.987	—			
Ähvardamine	0.596	0.49	—		
Kehavigastuste tekitamine	0.665	0.619	0.902	—	
Vandalismis osalemine	0.809	0.886	0.281	0.585	—
Konfliktid	0.962	0.917	0.739	0.78	0.713
Konfliktid_suured	0.974	0.948	0.674	0.76	0.784
Tubakatoodete tarbimine_jah/ei	0.353	0.315	0.783	0.793	0.325
Kodune tuleohutus_jah/ei	0.313	0.381	-0.438	-0.265	0.392
Seksuaalvahekord juhupartneriga	0.665	0.77	-0.047	0.203	0.877

Muutuja	Konfliktid	Konfliktid_suured	Tubakatoodete tarbimine_jah/ei	Kodune tuleohutus_jah/ei	Seksuaalvahekord juhupartneriga
Suure riskiga spordiala harrastamine_jah/ei					
Kiivri kasutamine riskiga spordialadel					
Autojuhtimise kogemus					
Sõidukiirus					
Turvavöö kasutamine					
Helkuri kasutamine					
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses_jah/ei					
Mobiili kasutamine jalakäijana liikluses					
Punase tulega tee ületamine_jah/ei					
Punase tulega tee ületamine					
Internetis mängimine_kokku					
Sotsiaalvõrgustikus_kokku					
Aususe enesehinnang					
Piletita sõit_jah/ei					
Piletita sõit					
Vargus alla 200€_jah/ei					
Vargus alla 200€					
Ähvardamine					
Kehavigastuste tekitamine					
Vandalismis osalemine					
Konfliktid	—				
Konfliktid_suured	0.993	—			
Tubakatoodete tarbimine_jah/ei	0.397	0.362	—		
Kodune tuleohutus_jah/ei	0.238	0.31	-0.726	—	
Seksuaalvahekord juhupartneriga	0.456	0.538	0.144	0.42	—

kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.
Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.
Lea Metsla